

**Sandra Bradarić-Jončić**  
**Renata Mohr Nemčić**

*Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za oštećenja sluha*

## Neka obilježja kulturnog identiteta gluhih i nagluhih osoba

### Properties of the cultural identity of deaf and hard-of-hearing people

Izvorni znanstveni rad UDK: 376.1-056.263 :316.7

#### SAŽETAK

Analizom odgovora sudionika na česticama Skale akulturacije gluhih (Maxwell-McCaw i Zea, 2011) željeli smo steći detaljniji uvid u osjećaj pripadnosti zajednici Gluhih odnosno čujućih, u sklonosti gluhih i nagluhih osoba prema svakoj od dviju kultura, aktivnostima sudjelovanja u životima dviju kultura, kulturalnim znanjima o jednoj odnosno drugoj kulturi i samoprocjeni ovladanosti jezikom svake od njih, posebno u odnosu i na različite stupnjeve oštećenja sluha (laka, umjerena i teška naglušost te gluhoća). U istraživanje su bile uključene 443 osobe, u dobi od 18 do 87 godina, oba spola, iz 17 gradova u Republici Hrvatskoj (31 lako nagluha osoba, 57 umjereno nagluhih, 69 teško nagluhih, 256 gluhih te 30 osoba s umjetnom pužnicom). Ispitivanje razine akulturacije gluhih i nagluhih osoba u kulturu Gluhih odnosno čujućih, provedeno je primjenom Skale akulturacije gluhih DAS (Deaf Acculturation Scale, Maxwell-McCaw i Zea, 2011). Analiza odgovora pokazuje da i gluhe i nagluhe osobe značajno više teže identifikaciji sa zajednicom Gluhih nego sa zajednicom čujućih, osim lako nagluhih osoba, kod kojih ne postoje razlike u identifikaciji. I gluhe i nagluhe osobe (osim onih s umjetnom pužnicom) u značajno većoj mjeri sudjeluju u aktivnostima zajednice Gluhih nego čujućih. Međutim, društvo drugih gluhih i nagluhih osoba preferiraju gluhe osobe, a kod nagluhih osoba i osoba s umjetnom pužnicom nisu utvrđene značajne razlike u kulturnim preferencijama. Svi sudionici posjeduju više znanja o kulturi čujućih nego o kulturi Gluhih, no značajno više lako i umjereno nagluhe osobe. Gluhe osobe značajno su boljom procijenile svoju kompetenciju u znakovnom nego u govornom jeziku, a nagluhe osobe i osobe s UP svoje kompetencije u dvama jezicima procjenjuju podjednakima. Ovi rezultati idu u prilog i dodatno objašnjavaju rezultate prethodnih istraživanja, po kojima nagluhe osobe i osobe s umjetnom pužnicom u većoj mjeri od gluhih osoba tendiraju dvokulturnom i čujućem identitetu. Razmatraju se praktične implikacije dobivenih rezultata te se elaborira trenutna situacija u kulturi Gluhih u Hrvatskoj.

#### Ključne riječi:

gluhi ▪ nagluhi ▪ kulturni identitet ▪ kultura Gluhih

#### ABSTRACT

Using the Deaf Acculturation Scale - DAS (Maxwell-McCaw i Zea, 2011), this study aimed to explore deaf and hard-of-hearing people's sense of belonging in Deaf and hearing communities in more detail. In addition, it examined the cultural preferences of deaf and hard-of-hearing people and their participation in the activities of both cultures, their cultural knowledge regarding the two cultures, and their perceived competence in sign- and majority languages, with particular regard to their hearing status. The research sample consisted of 443 deaf and hard-of-hearing persons (31 mildly and 57 moderately hearing impaired persons, 69 severely deaf persons, 256 profoundly deaf persons and 30 persons with cochlear implants) from 17 Croatian cities. The results demonstrate that deaf and hard-of-hearing persons (except those who are mildly hearing impaired) tend to identify with Deaf culture to a greater extent than hearing culture. Both deaf and hard-of-hearing persons (except those with CI) participate in the activities of Deaf culture to a much greater extent than those of hearing culture. However, only deaf persons expressed a significantly higher level of preference for Deaf culture in comparison to hearing culture. All participants exhibited a higher level of cultural knowledge of hearing rather than Deaf culture, but the difference was statistically significant only for mildly and moderately hearing impaired persons. In deaf participants, the perceived language competence was significantly higher for sign language rather than for the majority language. All other participant groups assessed their competence in both languages to be equal. The results of this research imply that the majority of deaf and hard-of-hearing people identify strongly with Deaf culture and participate in it regularly. At the same time, it is evident that hard-of-hearing persons and CI users have a higher level of bi-cultural and hearing acculturation. The practical implications of the results obtained, as well as the current status of Deaf culture in Croatia, are elaborated in this paper.

#### Keywords:

deaf ▪ hard-of-hearing ▪ cultural identity ▪ Deaf culture

## UVOD

Stvaranjem kritične mase gluhih intelektualaca u svijetu, ponajprije u SAD-u, osamdesetih godina prošlog stoljeća dolazi do pojave kulturološkog modela gluhoće (Padden i Humphries, 1988; 2005; Wilcox, 1989; Lane i sur., 1996; Ladd, 2003; Holcomb, 2013); gluhi se bude i dolazi do svojevrstnog kulturnog preporoda. Postavši svjesnima vrijednosti znakovnog jezika, čijem su prepoznavanju značajno doprinjeli rezultati znanstvenih istraživanja (Kyle i Woll, 1985; Volterra, 1987; Valli i Lucas, 1992; Wilbur, 2004), kao reakcija na stoljeća stigmatizacije, diskriminacije i kršenja ljudskih prava, gluhi širom svijeta počinju se boriti za afirmaciju, službeno priznavanje znakovnog jezika i njegovo korištenje u odgoju i obrazovanju gluhe djece u okviru programa dvojezičnog-dvokulturnog obrazovanja (Knight i Swanwick, 2002; Neil Mahshie, 2007; Teruggi, 2014; Marschark i sur., 2014), te za prepoznavanje i prihvaćanje zajednice gluhih kao manjinske kulture u okviru većinske čujuće kulture, sa specifičnim obilježjima koja definiraju neku zajednicu kao kulturu (jezik, običaji, vrijednosti, povijest, kulturno stvaralaštvo, organizacije, obrazovni programi).

Kulturološki model gluhoće potaknuo je interes za pitanja razvoja kulturnog identiteta gluhih i nagluših osoba, koji je rezultirao konstrukcijom nekoliko mjernih instrumenata (Glickman, 1993; Leigh i sur., 1998; Maxwell-McCaw i Zea, 2011) i istraživanjima kulturnog identiteta gluhih i nagluših osoba (Bat-Chava, 1993; 2000; Glickman, 1993; Glickman i Carey, 1993; Maxwell-McCaw i Zea, 2011; Sari, 2005; Hadjidakou i Nikolaraizi, 2007; Hintermeir, 2008; Mohr Nemčić, 2015).

Dok se osobni identitet pojedinca veže uz pitanje „tko sam ja?“, kulturni identitet dio je šireg društvenog identiteta i označava osjećaj pripadnosti određenoj kulturnoj zajednici s čijim članovima pojedinac dijeli zajednički jezik, običaje, vrijednosti i vjerovanja i u čijem životu aktivno sudjeluje (Leigh, 2009). Populacija osoba oštećena sluha vrlo je heterogena; sve gluhe osobe, čak ni one prelingvalno gluhe, ne prihvaćaju znakovni jezik kao svoj preferirani jezik i zajednicu gluhih kao preferiranu zajednicu, niti sve nagluhe osobe preferiraju isključivo govorni jezik i društvo čujućih osoba. Kojoj će se kulturi prikloniti, u kojoj će se kulturi osjećati ugodno i prihvaćeno (gluhoj, čujućoj, objema ili nijednoj), odnosno kakav će identitet oblikovati (gluhi, čujući, dvokulturni ili marginalni) ovisi o interakcijama različitih čimbenika, od kojih je najznačajniji ovlađanost govornim odnosno znakovnim jezikom, a koja pak primarno ovisi o stupnju i vremenu nastanka oštećenja sluha, korištenju slušnih pomagala, vrsti škole koju je osoba pohađala odnosno pohađa te slušnom statusu roditelja. Kulturna je identifikacija pritom dinamičan proces (Hintermeir, 2008; Leigh, 2009), te stjecajem iskustava i okolnosti tijekom života gluhe i nagluhe osobe mogu promijeniti svoju kulturnu orijentaciju. Kod gluhe djece čujućih roditelja ta se promjena identiteta najčešće počinje događati prilikom prijelaza iz posebne škole u kojoj se ne koristi znakovni jezik u školu u kojoj se on koristi te po završetku redovne srednje škole odnosno u doba adolescencije, kada mlade gluhe i nagluhe osobe, nezadovoljne osamljenošću i teškoćama komunikacije u čujućoj okolini, odluče potražiti prijatelje među mladim gluhih koji preferirano koriste znakovni jezik. Nasuprot

tome, gluha djeca gluhih roditelja, kojih je inače samo 10%, akulturirana su u kulturu Gluhih od rođenja.

Izgrađen kulturni identitet važan je jer doprinosi kvaliteti života i mentalnom zdravlju gluhih i nagluših osoba (Ivasović, 2014; Hintermeir, 2014). Iako rezultati dosadašnjih istraživanja nisu sasvim konzistentni, uočljiva je tendencija da najvišu razinu samopoštovanja i najviše zadovoljstva životom, koje je jedna od ključnih varijabli kvalitete života, kao i najsnažnije osobne resurse (samoučinkovitost i životni optimizam) imaju osobe s dvokulturnim, a najnižu razinu imaju osobe s marginalnim identitetom (Mawell-McCaw, 2001; Hintermeir, 2008). Gluhe i nagluhe osobe s marginalnim identitetom slabo vladaju i govornim i znakovnim jezikom, rijetko uspostavljaju duboke i kvalitetne odnose i s gluhih/nagluših i s čujućima te se nalaze na marginama i čujuće kulture i kulture gluhih. Nasuprot tome, osobe s dvokulturnim identitetom dobro vladaju obama jezicima i ostvaruju uspješne interakcije kako s drugim gluhih i nagluših osobama tako i s čujućima, rječu, identificiraju se s objema kulturama.

Prethodna analiza podataka iz jedinog do sada provedenog istraživanja kulturnog identiteta gluhih i nagluših osoba u nas (Mohr Nemčić, 2015), provedenog primjenom Skale akulturacije gluhih (skala DAS – Deaf Acculturation Scale, Maxwell-McCaw i Zea, 2011) pokazala je da, iako je preko polovice sudionika pohađalo škole u kojima nisu dolazili u doticaj sa znakovnim jezikom, većina (80%) od ispitanih 443 gluhe i nagluhe osobe iz čitave Hrvatske formirala je gluhi (48%) i dvokulturni (32%) identitet; 12 % sudionika imalo je čujući, a marginalni identitet imalo je 8% sudionika, što je slično rezultatima dobivenim u Njemačkoj (Hintermeir, 2008) i SAD-u (Maxwell-McCaw, 2001), na još većim uzorcima sudionika (preko 600 u Njemačkoj odnosno preko 3000 u SAD-u). S kulturnim identitetom značajno se pokazao povezanim stupanj oštećenja sluha (nagluhe osobe češće od gluhih imaju čujući, dvokulturni ili marginalni identitet); vrijeme nastanka oštećenja sluha (osobe s prelingvalnim oštećenjem sluha tendiraju formiranju gluhog i dvokulturnog identiteta, a osobe s postlingvalnim oštećenjem tendiraju čujućem identitetu); dob u kojoj je započelo učenje znakovnoga jezika (osobe s čujućim identitetom počele su ga učiti u dobi od 24 godine, ostali u dobi od 8-13 godina); obrazovni status (najvišu razinu obrazovanja postižu osobe s čujućim i dvokulturnim identitetom, a najnižu osobe s marginalnim identitetom); vrsta osnovne škole (sudionici iz posebnih škola tendiraju gluhom ili dvokulturnom identitetu; u odnosu na njih sudionici iz redovnih škola značajno češće formiraju čujući identitet; sudionici iz posebne škole s oralnim pristupom gotovo dvostruko češće imaju marginalni identitet); vrsta srednje škole (polaznici redovnih škola češće od onih iz posebne škole formiraju čujući i marginalni identitet); bračni status (najviše je osoba bez partnera među osobama s čujućim i marginalnim identitetom) te slušni status partnera (osobe s gluhih identitetom preferiraju gluhe, a one s čujućim identitetom čujuće partnere). Slušni status roditelja nije se pokazao povezanim s vrstom kulturnog identiteta sudionika, moguće zbog malog broja sudionika (N=51) s gluhih roditeljima.

## CILJ RADA

Prethodna analiza podataka (Möhr Nemčić, 2015) iz projekta čiji je dio i ovo istraživanje pružila je informacije o zastupljenosti različitih vrsta kulturnog identiteta te relacijama identiteta s demografskim varijablama slušnog, obrazovnog i bračnog statusa gluhih i nagluhih osoba u Hrvatskoj (Mohr Nemčić, 2015). Analizom odgovora sudionika na česticama Skale akulturacije gluhih (Maxwell-McCaw i Zea, 2011) željeli smo steći detaljniji uvid u osjećaj pripadnosti zajednici gluhih odnosno čujućih, u sklonosti gluhih i nagluhih osoba prema svakoj od dviju kultura, aktivnostima sudjelovanja u životima dviju kultura, kulturalnim znanjima glede jedne odnosno druge kulture te samoprocjeni ovladanosti jezikom svake od njih, posebno u odnosu i na različite stupnjeve oštećenja sluha (laka, umjerena i teška naglušnost te gluhoća).

## HIPOTEZE

Na temelju rezultata dosadašnjih istraživanja možemo postaviti sljedeće hipoteze:

**H1** – gluhe osobe postižu značajno više rezultate od nagluhih na svim podskalama akulturacije u kulturu Gluhih

**H2** – nagluhe osobe i osobe s umjetnom pužnicom postižu značajno više rezultate od gluhih osoba na svim podskalama akulturacije u kulturu čujućih.

## METODE

### Uzorak sudionika

U istraživanju su sudjelovale ukupno 443 osobe oštećena sluha iz 17 od ukupno 23 grada u Hrvatskoj u kojima postoje lokalne udruge gluhih i nagluhih (Zagreb, Krapina, Sisak, Karlovac, Rijeka, Pula, Šibenik, Vodice, Zadar, Split, Dubrovnik, Varaždin, Osijek, Našice, Nova Gradiška, Vinkovci, Požega).

S obzirom na stupanj oštećenja sluha, u uzorku je bilo najviše gluhih osoba (56%, N=256), zatim približno podjednak broj umjereno (13%, N=57) i teško nagluhih (15%, N=69), a znatno je manje lako nagluhih sudionika (7%, N=31). Također, 30 sudionika imalo je umjetnu pužnicu (7%), a njih 8 (2%) bilo je odbacilo umjetnu pužnicu.

U cijelome uzorku neznatno je više zastupljeno osoba muškog spola (51%) u odnosu na ženski spol (49%).

Ukupni raspon kronološke dobi sudionika kretao se od 18 do 87 godina, dok je prosječna dob sudionika u cijelome uzorku iznosila 47 godina (SD=16). Najviše je sudionika bilo u dobnoj kategoriji iznad 51 godine (44%) te između 36 i 50 godina (29%), dok je u dobnoj kategoriji od 26 do 35 godina 19% sudionika. Najmanje ih je između 18 i 25 godina (9%).

Vrijeme nastanka oštećenja sluha kretalo se od rođenja do 38 godina. Prosječna dob nastanka oštećenja sluha iznosila je oko 2 godine, odnosno 26 mjeseci.

S obzirom na bračno stanje, najviše je bilo oženjenih/udatih osoba (51%); neoženjenih/neudatih bilo je 20%, 8% njih bili su udovci/udovice ili rastavljeni, a 12% ih

je bilo u vezi.

Što se tiče stručne spreme, 83% sudionika imalo je srednju stručnu spremu. Slijede osobe s visokom stručnom spremom (7%), zatim osobe sa završenom osnovnom školom i višom stručnom spremom (po 5%). Preostali sudionici (N=3 / 1%) nisu završili nikakvu školu.

S obzirom na vrstu završene osnovne škole, gotovo polovica sudionika (44%) završila je posebnu školu s totalnim pristupom u komunikaciji; redovnu školu završilo je 38% sudionika, dok je 16% njih završilo posebnu školu s oralnim pristupom. Ukupno je, dakle, 55% sudionika pohađalo škole u kojima se komuniciralo isključivo govornim jezikom, bez upotrebe manualnih oblika komunikacije.

Polovica sudionika (50%) ima završenu redovnu strukovnu školu; nešto više od trećine (39%) njih svoje srednjoškolsko obrazovanje steklo je u posebnoj školi s totalnim pristupom. Svega 8% njih završilo je gimnaziju; višu školu završilo je 5% sudionika, a fakultet 7%, dakle vrlo mali broj sudionika. Ukupno je 58% sudionika pohađalo redovne srednje škole.

Što se tiče u dobi u kojoj su započeli učiti znakovni jezik, 4% sudionika nikada ga nije učilo i ne zna znakovni jezik. Raspon dobi početka učenja znakovnog jezika kreće se od rođenja do 66 godina. Prosječna dob početka učenja znakovnoga jezika kod preostalih 96% sudionika je 12 godina (SD=10).

## Mjerni instrument

*DAS (Deaf Acculturation Scale, Maxwell-McCaw i Zea, 2011)*

Kulturni identitet ispitan je Skalom Akulturacije gluhih koja je uz dopuštenje autora prevedena na hrvatski jezik i kulturološki prilagođena osobama s oštećenjem sluha u Hrvatskoj.

Uпитnik sačinjavaju dvije skale. Jedna odražava akulturaciju u kulturu gluhih (DASg), a druga predstavlja akulturaciju u kulturu čujućih (DASč). Svaka od skala sadrži 5 podskala koje mjere kulturnu identifikaciju, sudjelovanje u kulturi, kulturne sklonosti, jezičnu kompetenciju te kulturno znanje u odnosu na pojedinu kulturu. Podskala *Kulturna identifikacija* mjeri psihološku identifikaciju s gluhim odnosno čujućim osobama, upotrebu naziva koje osoba koristi za označavanje sebe te razinu zadovoljstva pri sudjelovanju u jednoj odnosno drugoj zajednici. Podskala *Sudjelovanje u kulturi* mjeri stupanj uključenosti u različite aktivnosti jedne odnosno druge kulture; podskala *Kulturne sklonosti* mjeri preferencije u odnosu na prijatelje, bračne partnere, djecu, suradnike itd., s obzirom na njihov slušni status odnosno akulturaciju; podskala *Jezična kompetencija* mjeri samoprocjenu ekspresivnih i receptivnih vještina u znakovnom jeziku te govorenom i pisanom jeziku; podskala *Kulturno znanje* mjeri samoprocjenu informiranosti o jednoj odnosno drugoj kulturi.

Uпитnik se sastoji od 58 čestica prema kojima su sudionici pomoću Likertove skale od 5 stupnjeva izražavali slaganje izborom jedne od mogućnosti koje su im bile ponuđene.

Ukupan rezultat za cijelu skalu dobiva se zbrajanjem bodova na svakoj skali, koji se dijeli ukupnim brojem čestica kako bi se dobila srednja vrijednost. Ako je ukupan rezultat

pojedince na skali DASč veći od 3 i istovremeno niži od 3 na skali DASg, radi se o čujućoj akulturaciji. Ukupan rezultat niži od 3 na objema skalama upućuje na marginalni identitet. Ukupan rezultat veći od 3 na DASg, i niži od 3 na DASč ukazuje na gluhu akulturaciju; ukupan rezultat veći od 3 na obje skale ukazuje na dvokulturnu akulturaciju.

Koeficijenti unutarnje konzistencije (Cronbachova  $\alpha$ ) u originalnoj verziji mjernog instrumenta (Maxwell-McCaw i Zea, 2011) za skalu DASg iznosi .95 dok se za pojedine podskale kreću u rasponu od .84 do .92. Na skali DASč Cronbach  $\alpha$  iznosi .91, a za pojedine podskale kreće se u rasponu od .71 do .85.

Unutrašnje pouzdanosti skale DASg i njenih podskala te skale DASč i pripadajućih podskala na uzorku ovog rada su zadovoljavajuće (Tablica 1).

**Tablica 1.** Prikaz varijabli i pouzdanosti skala DASg i DASč i pripadajućih podskala na uzorku ovog istraživanja (N=443)

Skala	Cronbach Alpha ( $\alpha$ )
DASg (Akulturacija u kulturu gluhih)	.73
Podskala Identifikacija s kulturom (Identitetg)	.76
Podskala Sudjelovanje u kulturi (Sudjelovanjeg)	.79
Podskala Kulturne sklonosti (Sklonostig)	.79
Podskala Kulturno znanje (Znanjeg)	.90
Podskala Jezična kompetencija (Jezikg)	.91
DASč (Akulturacija u kulturu čujućih)	.79
Podskala Identifikacija s kulturom (Identitetč)	.67
Podskala Sudjelovanje u kulturi (Sudjelovanječ)	.77
Podskala Kulturne sklonosti (Sklonostič)	.77
Podskala Kulturno znanje (Znanječ)	.83
Podskala Jezična kompetencija (Jezikč)	.90

### Način prikupljanja podataka

Sve postojeće udruge gluhih i nagluših u Hrvatskoj bile su obaviještene o provođenju istraživanja te su pozvane na suradnju. Istraživanje se provodilo individualno, u organizaciji udruga, a provodila su ga najmanje dva ispitivača. Prije početka ispitivanja svim sudionicima uputila se verbalna (znakovna) uputa u kojoj se naglasila anonimnost, povjerljivost i dobrovoljno sudjelovanje u istraživanju te im se pojasnio način ispunjavanja skala na jednom primjeru.

Sudionicima se podijelio tekst informiranog pristanka na sudjelovanje u istraživanju, kojeg su zatim pročitali i potpisali. Svi upitnici bili su spojeni u jednu cjelinu, osim pristanka na sudjelovanje kako bi se izbjeglo narušavanje anonimnosti. Sudionici su mogli birati žele li sami ispunjavati upitnike ili da im pitanja prevodi na znakovni jezik i odgovore bilježi ispitivač.

### Metode obrade podataka

Izračunati su osnovni statistički parametri: frekvencije, postoci, aritmetičke sredine, standardne devijacije,

minimalni i maksimalni rezultat te medijani. Budući da distribucija rezultata na subskalama skale DAS u poduzorcima lako, umjereno, teško nagluših sudionika i sudionika s umjetnom pužnicom (UP) nije bila normalna, usporedba rezultata unutar svakog poduzorka na pojedinim subskalama Skale akulturaciju u kulturu Gluhih u odnosu na rezultate istih sudionika na subskalama Skale akulturacije u kulturu čujućih izvršena je primjenom Wilcoxonovog testa. Iste relacije za subuzorak gluhih ispitanice su Parnim t-testom jer je distribucija u tom uzorku bila normalna.

Razlike između 5 skupina sudionika različitog slušnog statusa u rezultatima na subskalama gluhe i čujuće akulturacije ispitanice su Kruskal-Wallisovim testom, a razlike među pojedinim parovima (u svim mogućim kombinacijama s obzirom na slušni status) ispitanice su Mann Whitney U testom. Razina značajnosti koja je uzeta u obzir bila je  $p \leq .05$ . Zbog opsežnosti rada tablično su prikazane samo značajne relacije utvrđene Mann Whitney U testom.

Statistička obrada izvršena je u paketu IBM SPSS Statistics for Windows, 22.0.

## REZULTATI I RASPRAVA

### Identifikacija s kulturom Gluhih

Većina gluhih i nagluših osoba (74%) slaže se ili se potpuno slaže s tvrdnjom *Sebe nazivam Gluhim* (83% gluhih, 62% teško nagluših, 54% umjereno nagluših, 48% lako nagluših te 70% osoba s UP). Očito nagluhe osobe ne prave razliku u odnosu na stupanj oštećenja sluha kakvu prave medicinska i logopedska struka, i u daleko većem broju identificiraju se kao gluhe osobe nego što bi to vjerojatno njihovi audiogrami pokazali. Ovaj rezultat odražava činjenicu da identifikacija s kulturom Gluhih ne uključuje isključivo osobe gluhe po medicinskoj definiciji, već je ona određena osjećajem pripadnosti zajednici sebi sličnih osoba, te da se i nagluhe osobe u značajnoj mjeri (50-60% njih) identificiraju sa zajednicom gluhih.

I 70% sudionika s UP smatra se Gluhima; po prosječnom rezultatu na ovoj tvrdnji ( $M=3,9$ ;  $SD=1$ ) nalaze se odmah iza gluhih sudionika ( $M=4$ ;  $SD=1$ ). Radi se o osobama koje su kasno implantirane, nakon što su petnaestak godina provele u tišini; većina njih odrasla je i obrazovala se u čujućem okruženju (9-ero njih pohađalo je posebnu oralnu školu, a 18-ero redovnu školu), a njihova kronološka dob prosječno je niža od dobi u ostalim poduzorcima: oni su, de facto, najmlađa skupina sudionika u ovom istraživanju. Većina njih redovito posjećuje klub gluhih, a nakon ugradnje pužnice, točnije u vrijeme adolescencije, većina njih počela je učiti znakovni jezik, u prosjeku u dobi od 17 godina. Ovi podaci govore o prirodnoj potrebi gluhih osoba za pripadnošću svojoj zajednici i komunikaciji znakovnim jezikom.

S tvrdnjom *Ugodno se osjećam u društvu gluhih* slaže se 83% sudionika (86% gluhih, 79% teško nagluših, 88% umjereno nagluših, 71% lako nagluših i 77% osoba s UP). I velika većina nagluših sudionika (70-80%) osjeća se, dakle, ugodno u zajednici gluhih.

*Osjećam da sam dio svijeta gluhih:* u cijelom uzorku 80% sudionika slaže se odnosno potpuno se slaže s ovom tvrdnjom (84% gluhih, 82% teško nagluših, 78% umjereno

**Tablica 2.** Rezultati gluhih i nagluhih sudionika na podskalama skale DAS (osnovni statistički pokazatelji, Wilcoxonov, Kruskal-Wallisov test, Mann Whitney U-test te Parni t-test)

	Laka naglušost	Umjerena naglušost	Teška naglušost	Gluhoća	UP	Ukupno	Hi-kvadrat (Kruskal-Wallis)	P
N	31	57	69	256	30	443		
<b>Identitetg</b>							35,707	,000
M	19,61	20,61	20,35	22,06	19,50	21,26		
SD	3,77	3,71	3,90	3,21	3,60	3,58		
Min	13	11	8	6	9	6		
Max	25	25	25	25	25	25		
Medijan	19	21	21	23	20			
Srednji rang (K-W)	161,53	197,25	189,80	251,31	155,48			
<b>Identitetć</b>							60,895	,000
M	17,16	16,67	16,97	13,61	17,17	15,01		
SD	4,13	4,35	4,41	4,17	3,84	4,50		
Min	6	5	6	5	7	5		
Max	25	25	25	24	23	25		
Medijan	18	17	17	14	17			
Srednji rang (K-W)	282,29	273,18	276,80	181,58	281,33			
Z (Wilcoxon)	-1,857	-3,963	-3,984		-2,624			
Sig.	,063	,000	,000		,009			
X (Parni t-test)				8,45				
SD				5,71				
T				23,704				
p				,000				
<b>Sudjelovanjeg</b>								
M	18,87	18,56	18,36	18,80	18,00	18,65		
SD	6,69	5,47	6,11	5,47	5,78	5,67		
Min	8	8	6	8	6	6		
Max	27	30	30	30	29	30		
Medijan	20	19	18	19	18			
Srednji rang (K-W)	232,18	216,46	217,93	224,59	209,25			
<b>Sudjelovanječ</b>							36,903	,000
M	15,55	15,43	15,61	12,49	15,8	13,79		
SD	5,66	6,65	5,61	4,57	5,05	5,19		
Min	7	6	6	6	8	6		
Max	30	27	30	30	30	30		
Medijan	16	14	15	12	16			
Srednji rang (K-W)	262,87	261,00	264,88	190,59	275,05			
Z (Wilcoxon)	-2,405	-2,694	-3,471		-1,598			
Sig.	,016	,007	,001		,110			
X (Parni t-test)				6,31				
SD				6,14				
T				16,438				
p				,000				
<b>Sklonostig</b>							35,855	,000
M	23,35	23,74	21,78	25,93	22,13	24,56		
SD	5,74	6,79	5,99	5,21	6,18	5,89		
Min	12	7	9	12	8	7		
Max	33	35	33	35	34	35		
Medijan	23	25	22	27	22			
Srednji rang (K-W)	192,66	207,92	162,38	251,05	168,25			
<b>Sklonostić</b>							28,424	,000
M	21,80	21,93	21,94	18,95	22,73	20,26		
SD	7,21	6,65	5,24	5,53	5,22	5,93		
Min	10	11	10	7	15	7		
Max	35	35	32	32	35	35		
Medijan	22	23	22	19	22			
Srednji rang (K-W)	248,82	255,46	261,67	194,63	273,02			
Z (Wilcoxon)	-,659	-1,227	,000		-,194			
Sig.	,510	,220	1,000		,846			
X (Parni t-test)				6,98				
SD				8,90				
T				12,546				
p				,000				

Legenda: M= aritmetička sredina; SD= standardna devijacija; MIN= najmanji postignuti rezultat; MAX=najveći postignuti rezultat; t = t-vrijednost; Sig.= značajnost Wilcoxonovog testa; p=značajnost.

**Tablica 2 – nastavak.** Rezultati gluhih i nagluhih sudionika na podskalama skale DAS (osnovni statistički pokazatelji, Wilcoxonov, Kruskal-Wallisov test, Mann Whitney U-test te Parni t-test)

Znanjeg							2,823	,588
M	14,23	13,88	15,29	14,59	13,50	14,51		
SD	4,74	4,74	5,44	5,59	4,75	5,35		
Min	6	7	5	5	6	5		
Max	24	24	25	25	20	25		
Medijan	15	13	15	14	14			
Srednji rang (K-W)	219,16	207,55	239,59	223,19	201,80			
Znanječ							13,207	,010
M	16,26	16,54	16,70	14,76	15,80	15,47		
SD	4,55	5,26	4,77	4,60	5,03	4,79		
Min	6	6	8	5	5	5		
Max	25	25	25	25	25	25		
Medijan	15	17	17	15	16,5			
Srednji rang (K-W)	240,95	250,43	253,40	203,61	233,13			
Z (Wilcoxon)	-2,449	-2,867	-1,786		-1,460			
Sig.	,014	,004	,074		,144			
X (Parni t-test)				-1,18				
SD				5,32				
T				-5,29				
p				,597				
Jezikg							19,886	,001
M	24,90	22,11	22,48	24,70	20,77	23,77		
SD	4,09	6,67	6,44	5,00	6,216	5,65		
Min	17	6	6	8	6	6		
Max	30	30	30	30	30	30		
Medijan	25	24	23	26	22			
Srednji rang (K-W)	236,68	193,10	197,18	241,14	155,50			
Jezikč							59,417	,000
M	24,65	22,11	23,96	19,46	22,37	21,16		
SD	5,35	4,82	4,54	5,61	5,12	5,67		
Min	11	11	8	6	12	6		
Max	30	30	30	30	29	30		
Medijan	26	24	25	19	23,5			
Srednji rang (K-W)	304,37	259,57	285,77	183,47	247,63			
Z (Wilcoxon)	-2,02	-3,42	-1,182		-1,049			
Sig.	,840	,732	,237		,294			
X (Parni t-test)				5,23				
SD				7,03				
t				11,907				
p				,000				

Legenda: M= aritmetička sredina; SD= standardna devijacija; MIN= najmanji postignuti rezultat; MAX=najveći postignuti rezultat; t = t-vrijednost; Sig.= značajnost Wilcoxonovog testa; p=značajnost.

nagluhih, 64% lako nagluhih te 57% sudionika s UP). Većina sudionika (60-85%) osjeća, dakle, pripadnost svijetu gluhih, a njihov broj raste upravo proporcionalno s težinom oštećenja sluha.

S tvrdnjom *Moj identitet glube osobe važan je dio onoga što jesam* slaže se 82% sudionika (86% gluhih, 83% teško nagluhih, 74% umjereno nagluhih, 80% lako nagluhih i 60% osoba s UP). Ponovo se može uočiti da se i velik dio nagluhih osoba (75-85%) identificira sa svijetom gluhih, pri čemu osobe s UP relativno u najmanjoj mjeri to čine.

S tvrdnjom *Važan dio mog života sudjelovanje je u svijetu gluhih*, slaže se 81% sudionika (85% gluhih, 72% teško nagluhih, 84% umjereno nagluhih, 75% lako nagluhih te 70% osoba s UP).

Privrženost zajednici visoko je rangirana vrijednost u zajednici gluhih, a dolazi do izražaja kroz sudjelovanje gluhih u brojnim i različitim aktivnostima svoje zajednice, putem kojih nastoje zadovoljiti različite svoje potrebe. Usmjerenost na kulturu Gluhih prisutna je kod velikog broja sudionika u ovom istraživanju, čak i kod nagluhih. Gledajući sve čestice zajedno, možemo reći da preko 80% sudionika,

kako gluhih tako i nagluhih, izražava identifikaciju s kulturom Gluhih. Iako su i gluhi i nagluhi sudionici, dakle, postigli visoke rezultate na ovoj podskali, Kruskal-Wallisov test (Tablica 2) pokazao je da između 5 skupina sudionika s obzirom na stupanj oštećenja sluha postoje značajne razlike u stupnju identifikacije s kulturom Gluhih (hi-kvadrat = 35,707; p=,000). Mann-Whitney U test pokazuje da se gluhe osobe značajno više od preostalih skupina identificiraju sa zajednicom gluhih, dok razlike među ostalim skupinama nisu značajne (Tablica 3).

### Identifikacija s kulturom čujućih

S tvrdnjom *Osjećam da sam dio čujućeg svijeta* slaže se 30% sudionika, ponekad se slaže njih 34%, a ne slaže se njih 36%. Dvostruko veći postotak odgovora zabilježen je u srednjem odgovoru *Ponekad se slažem*, nego što je to bio slučaj u tvrdnji *Osjećam da sam dio gluhog svijeta*, kako u čitavome uzorku (34%) tako i u poduzorcima: umjereno nagluhi (35%), teško nagluhi (36%) i gluhi (33%).

Na razini poduzoraka, s tvrdnjom se slaže 25% gluhih, 35% teško nagluših, po 40% umjereno i lako nagluših te 45% sudionika s UP. *Gotovo polovina gluhih (43%), trećina teško (29%), lako (29%) i umjereno (27%) nagluših, te 5 sudionika (16%) s UP ne osjeća pripadnost svijetu čujućih*, dakle, gotovo svaka druga gluha i svaka treća nagluha osoba. U cijelome uzorku i na poduzorcima, primjećuje se, međutim, da su prosjeci iznad vrijednosti 3,0 (srednje vrijednosti na skali), što upućuje na pozitivan stav prema čujućem svijetu.

Prosječno, dakle oko 35-45% nagluših osoba osjeća pripadnost čujućoj zajednici te, iako je 42% nagluših sudionika u uzorku, velik dio njih, kao što smo vidjeli, identificira se (i) sa zajednicom gluhih. Ovi rezultati u skladu su s prethodnom analizom podataka iz ovog istraživanja (Mohr Nemčić, 2015) koja je pokazala da nagluhe osobe u većoj mjeri nego gluhe tendiraju čujućem i dvokulturnom identitetu.

Glede tvrdnje *Sebe nazivam naglubim ili slusnooštećenim*, 46% sudionika slaže se s tvrdnjom (68% lako nagluših, 62% teško nagluših, 57% sudionika s UP te 39% umjereno nagluših i 33% gluhih). Vidimo da se dvostruko više nagluših nego gluhih osoba naziva slusnooštećenima odnosno naglubima. Korištenje naziva „slusnooštećen“ povezuje se s neodređenošću spram vlastitog kulturnog identiteta (Leigh, 2009) te, jednako kao i korištenje naziva „nagluh“, s prihvaćanjem medicinskog modela gluhoće i identiteta invalida (nasuprot identitetu pripadnika kulturne manjine). Dugo se smatralo kako nagluhe osobe imaju teškoće izgradnje jasnog identiteta jer ne pripadaju ni svijetu gluhih ni svijetu čujućih. Međutim, posljednjih dvadesetak godina nagluhe osobe u svijetu ulažu napore da budu prepoznate kao zaseban entitet, s vlastitim specifičnim potrebama u govorno-jezičnoj komunikaciji koje se odnose na poboljšanje uvjeta auditivne i vizualne percepcije preferiranog im govornog jezika korištenjem titlova, induktivne petlje i FM sustava, te osnivaju zasebne udruge (npr. Europsko i Međunarodno udruženje nagluših osoba), organiziraju konferencije itd., rječju, ulažu napore da si stvore prepoznatljiv identitet koji ih jasno razlikuje od prelingvalno gluhih osoba. Na lokalnoj i nacionalnoj razini, međutim, nagluhe osobe nemaju još uvijek zasebne udruge, već djeluju u okviru sekcija unutar „udruga gluhih i

nagluših“. Takav je slučaj i u Hrvatskoj (npr. Hrvatski savez gluhih i nagluših, Savez gluhih i nagluših grada Zagreba itd).

Manje od polovice sudionika (43%) smatra da je *važan dio njihova života sudjelovanje u svijetu čujućih i druženje s čujućima*, naspram 80% koliko ih je to tvrdilo glede druženja s gluhim. S tvrdnjom se slaže 31% gluhih, 51% umjereno nagluših, 59% teško nagluših, 68% lako nagluših i 60% osoba s UP. Kao što se može i očekivati, nagluhe osobe i osobe s UP u većoj mjeri (50-70%) sudjeluju u životu čujuće zajednice nego gluhi sudionici (31%) te ovdje ponovo nalazimo potvrdu prethodnog nalaza da je među naglubim osobama više onih s čujućim i dvokulturnim identitetom.

Međutim, u sljedećoj tvrdnji – *Osjećam se ugodno u društvu čujućih osoba*, svega 35% njih iskazuje kako se pri takvim aktivnostima osjeća ugodno, naspram 83%, koliko ih se osjeća ugodno u društvu drugih gluhih (i nagluših) osoba. Ugodno se osjeća 28% gluhih, 61% lako nagluših, po 44% teško i umjereno nagluših te 30% osoba s umjetnom pužnicom. Veći postotak nagluših sudionika (40-60% njih) osjeća se ugodno u društvu čujućih, nego gluhih sudionika i onih s UP (oboje po oko 30%). Interesantno je da 60% sudionika s UP smatra sudjelovanje u životu čujuće zajednice važnim, međutim, samo 30% njih pritom se osjeća ugodno. Moguće je da je tih 30% upravo onih koji to sudjelovanje ne smatraju važnim. Sudionici s UP kasno su implantirani te, kao i gluhi, imaju vjerojatno znatno veće teškoće u komunikaciji nego nagluhi sudionici.

Čujuća zajednica većinska je i dominantna u odnosu na gluhu; neizostavna je i neizbježna u svakodnevici osoba oštećena sluha. Međutim, zbog uzajamnog nerazumijevanja, interakcije s čujućima za velik broj gluhih i nagluših osoba predstavljaju izvor frustracija i neugode.

S tvrdnjom *Često želim da mogu čuti ili postati čujuća osoba* slaže se ili se potpuno slaže 37% sudionika. Razmatrajući odgovore po poduzorcima, čuti bi željelo 50% umjereno nagluših, po 45% lako i teško nagluših, 40% sudionika s UP i 32% gluhih, dakle, otprilike trećina gluhih i polovina nagluših. Za očekivati je da će nagluhe i postlingvalno gluhe osobe u većoj mjeri cijeniti sluh nego prelingvalno gluhe osobe. Želji za sluhom u nagluših i postlingvalno gluhih znatno doprinosi iskustvo slušanja i svijest o prednostima koje im ono osigurava. Gluhe osobe koje ne žele čuti (46%

**Tablica 3.** Razlike između gluhih sudionika i ostalih skupina u rezultatima na podskalama DAS-a (Mann – Whitney U-test)

	Lako nagluhi		Umjereno nagluhi		Teško nagluhi		UP	
	Mann-Whitney U	p	Mann-Whitney U	p	Mann-Whitney U	p	Mann-Whitney U	p
Identitetg	2412,00	,000	5461,50	,003	6382,50	,000	2177,50	,000
Identitetč	2137,00	,000	4287,50	,000	5084,00	,000	2079,50	,000
Sudjelovanjeg								
Sudjelovanječ	2696,50	,003	4998,00	,000	5862,00	,000	2339,00	,000
Sklonostig	2939,00	,018	5962,00	,031	5207,00	,000	2390,00	,001
Sklonostič	3054,00	,036	5382,00	,002	6063,00	,000	2430,50	,001
Znanjeg								
Znanječ			5815,50	,016	6820,50	,004		
Jezikg			5753,50	,012	4714,50	,000	2335,00	,000
Jezikč	1930,00	,000	4719,50	,000	7096,50	,012	2708,00	,008

poduzorka gluhih) ugodno se osjećaju kao gluhe osobe, osjećaju se potpunima, ne osjećaju da im nešto nedostaje te su zadovoljne i uživaju u životu zajednice gluhih.

Usporedbom aritmetičkih sredina (Parni t-test za poduzorak gluhih), odnosno medijana rezultata (Wilcoxonov test za ostale poduzorke) na podskali Identifikacija sa zajednicom gluhih i Identifikacija sa zajednicom čujućih (Tablica 2), vidimo da osim lako nagluhih sudionika ( $p=.63$ ), svi ostali nagluhi ( $p=.009$  za sudionike s UP i  $p=.000$  za umjereno i teško nagluhe), kao i gluhi sudionici ( $p=.000$ ), značajno više tendiraju identifikaciji sa zajednicom gluhih nego sa zajednicom čujućih.

Pritom postoje razlike među skupinama sudionika u stupnju identifikacije sa zajednicom čujućih (hi-kvadrat= $60,895$ ;  $p=.000$ ). Mann-Whitney U test pokazuje da se gluhe osobe značajno manje od preostalih skupina identificiraju sa zajednicom čujućih, među kojima, međutim, razlike nisu značajne.

### Sudjelovanje na događanjima u kulturi Gluhih

Na pitanje o tome koliko *uživaju ići na zabave gluhih*, u čitavom uzorku 59% sudionika navodi da veoma često posjećuje zabave na kojima će se susresti i družiti se s gluhim osobama (60% gluhih, 50% teško nagluhih, 55% umjereno nagluhih i 65% lako nagluhih te oko 55% osoba s UP). Dakle, bez obzira na stupanj oštećenja sluha podjednako oko 50-60% gluhih i nagluhih sudionika uživa ići na zabave gluhih. Vrlo mali broj sudionika (13%) uopće ne uživa ili rijetko uživa u zabavama s gluhima. Središnje mjesto društvenog života gluhih su klubovi gluhih, koji postoje u okviru svake lokalne udruge, te se u njima najčešće i organiziraju zabave i okupljanja, no katkada se organiziraju i kod kuće. Uzme li se u obzir da 10% sudionika živi u manje naseljenim područjima s velikom udaljenošću od kluba gluhih, moguće je da dio njih nema objektivnih mogućnosti sudjelovanja u organiziranim proslavama i druženjima.

Na sljedeće pitanje *Koliko uživate čitati časopise/knjige koje su napisali gluhi autori?*, 28% sudionika navodi da veoma često ili često čita tekstove gluhih autora (25% gluhih, 30% teško nagluhih, 25% umjereno nagluhih, 40% lako nagluhih te oko 35% sudionika s UP). Mnoge gluhe osobe u svijetu priznati su znanstvenici i umjetnici i autori su brojnih knjiga: pjesnikinje Dorothy Miles (v. Miles, 1998) i Ella Mae Lentz (v. Lentz, 1995), sveučilišni profesor, pjesnik i „guru“ kulture Gluhih, Paddy Ladd (v. Ladd, 2003), sveučilišni profesori: Carol Padden (v. Padden, 2005), Ben Bahan, (v. Bahan, 2008), Tom L. Humphries (v. Humphries, 2008), Irene Leigh (v. Leigh, 2009); Thomas K. Holcomb, (v. Holcomb, 2013), Ted Supalla (v. Supalla, 2015) i drugi. U Hrvatskoj za sada nema knjiga odnosno prijevoda knjiga čiji su autori gluhe osobe. Međutim, pojedine udruge gluhih i nagluhih u vlastitome izdanju objavljuju časopise s različitim poučnim, zabavnim i informativnim sadržajima čiji su autori gluhe i nagluhe osobe, kao što su časopisi „Ukratko“ Hrvatskog saveza gluhih i nagluhih i „Pljesak jedne ruke“ udruge „Kazalište, vizualne umjetnosti i kultura gluhih - Dlan“ iz Zagreba, na koje se vjerojatno odnose odgovori sudionika. Posebno, časopis „Pljesak jedne ruke“ afirmira vrijednosti kulture Gluhih. Međutim, nedostaju podaci o

tome koliko sudionici čitaju općenito, odnosno koliko čitaju i čujuće autore. Zbog slabije ovladanosti jezikom, mnoge prelingvalno gluhe osobe nemaju izraženu sklonost čitanju. Radije će provesti vrijeme u razgovoru s nekim od članova zajednice gluhih, nego u čitanju.

*Koliko uživate gledati video-snimke na znakovnom jeziku u kojima gluhi pričaju priče?* Na razini cijelog uzorka, a slična je situacija i po poduzorcima, vidimo da 46% sudionika vrlo često i često gleda takve video-snimke (47% gluhih, 45% teško nagluhih, 40% umjereno nagluhih, 52% lako nagluhih te 50% osoba s UP). Slikovitost i izražajnost znakovnog jezika omogućili su da pričanje priča u kulturi Gluhih postane gotovo pa minijaturna scenska forma koju vole i djeca i odrasli. Mnoge priče (engl. storytelling) mogu se naći na internetu<sup>1</sup>. Pojavom interneta gluhim i nagluhim osobama koje preferiraju znakovni jezik život je općenito znatno olakšan. One koriste internet za komunikaciju znakovnim jezikom s prijateljima putem video-chata, za druženje putem društvenih mreža, za skidanje s interneta i postavljanje na internet raznih sadržaja vezanih uz njihove društvene i obrazovne aktivnosti, pa tako i za gledanje video-snimaka na znakovnom jeziku. Ostali sudionici koji to rijetko čine (31%) moguće su starije dobi te se ne znaju služiti internetom ili nemaju mogućnosti služenja njime, ili pak slabo vladaju znakovnim jezikom.

Sljedeće pitanje odnosi se na *učestalost posjećivanja kazališnih predstava u kojima gluhe glumci i glumice*. U čitavome uzorku tek 11% njih posjećuje takve predstave (7% gluhih, 13% teško nagluhih, 16% umjereno nagluhih, 13% lako nagluhih i 30% osoba s UP). Gluhe glumce i glumice okuplja spomenuta Udruga „Kazalište, vizualne umjetnosti i kultura gluhih - Dlan“, koja je s radom započela 2001. godine izvođenjem prve predstave na znakovnom jeziku - „Planet tišine“, u okviru međunarodnog simpozija „Znakovni jezik i kultura gluhih“, u organizaciji Odsjeka za oštećenja sluha ERF-a, Udruge gluhoslijepih osoba Dodir i Filozofskog fakulteta Družbe Isusove iz Zagreba. Dlan je uz brojne kulturne aktivnosti (objavljivanje časopisa Pljesak jedne ruke, tečajeve znakovnog jezika, sudjelovanja na međunarodnim festivalima kulture Gluhih, djelovanje glazbenog sastava „Deaf Band Dlan“ oformljenog 2015. godine, kojeg čine 3 gluhe osobe: bubnjar i dva basista te čujuća pjevačica i gitarist), do sada realizirao i brojne predstave na znakovnom jeziku: „Planet tišine“, „Ruke koje plaču I“, „Muke i jadi gluhih preprodavača prinjesaka“, „Biti Gluh ili gluh, koga briga!“, „Troja“, „Pinocchio“, „Ruke koje plaču II“ i druge. Ove predstave pretežno se izvode u Zagrebu i na rijetkim gostovanjima u drugima gradovima Hrvatske, tako da mnogim gluhim i nagluhim osobama jednostavno nisu dostupne, stoga ne iznenađuje mali broj sudionika koji navode da posjećuju ovakve predstave. Unatoč tome, možemo biti zadovoljni onime što se na tom području, kao i općenito na planu afirmacije kulture Gluhih u Hrvatskoj, učinilo u posljednjih 15 godina i poželjeti da se aktivnosti u hrvatskoj kulturi Gluhih nastave i dalje, s još većim entuzijazmom.

<sup>1</sup> Kao primjer možemo navesti bajke na znakovnom jeziku u produkciji Udruge kazalište, vizualne umjetnosti i kultura Gluhih - Dlan, koje se mogu pogledati na web stranici Udruge: <http://www.dlan.hr/video/>



Što se tiče učestalosti sudjelovanja u političkim aktivnostima za prava gluhih te na radionicama i konferencijama vezanim za Gluhe, u borbi za prava gluhih aktivna su 44% sudionika u cijelome uzorku (44% gluhih, 42% teško naglušnih, 47% umjereno naglušnih, 39% lako naglušnih te 40% osoba s UP), što je prilično visok postotak.

Radionice i konferencije vrlo često ili često posjećuje ukupno 45% sudionika u ukupnom uzorku (48% gluhih, 36% teško naglušnih, 49% umjereno naglušnih, 46% lako naglušnih te 37% sudionika s UP). Osobe starije dobi i oni iz manjih gradova bit će vjerojatno manje aktivne u odnosu na osobe mlađe dobi iz većih gradova.

Ako pogledamo ukupne rezultate na skali Sudjelovanje u kulturi Gluhih (Tablica 2), vidimo da Kruskal-Wallisov test nije pokazao značajne razlike u sudjelovanju na događanjima u zajednici gluhih s obzirom na slušni status sudionika: i gluhe, i nagluhe osobe i osobe s UP podjednako često sudjeluju u tim događanjima (hi-kvadrat = 60,895;  $p=0.942$ ).

### Sudjelovanje na događanjima u kulturi čujućih

U cijelome uzorku 29% sudionika često se druži s čujućima (20% gluhih, 39% teško naglušnih, 41% umjereno naglušnih, 42% lako naglušnih te 40% sudionika s UP – dakle, 20% gluhih naspram oko 40% naglušnih i onih s UP). Interakcija s čujućima znatno je jednostavnija naglušima nego gluhima, ali i za jedne i druge pod sljedećim uvjetima: da okruženje nije bučno, da je prostor dobro osvijetljen i da je sugovornik dovoljno blizu. Izostavimo li čujuće članove obitelji, kod gluhih će u ovom slučaju najčešće biti riječ o kakvom dobrom susjedu ili nekom površnom poznanstvu.

Mjesta na kojima se okupljaju čujući posjećuje prosječno tek 17% sudionika (9% gluhih, po 30% teško, umjereno i lako naglušnih te 20% osoba s UP). Unatoč ostacima sluha, nagluhi u relativno malom broju posjećuju događanja čujućih. Naime, događanja na kojima sudjeluje veći broj ljudi obično su dosta bučna, a nagluhe osobe, iako imaju ostatke sluha koji su iskoristivi za komunikaciju govornim jezikom, izbjegavaju takva mjesta jer njihova slušna pomagala osim govornog signala pojačavaju i svu pozadinsku buku, što im stvara vrlo veliku nelagodu, te njihovo sudjelovanje u takvim događanjima ubrzo završi isključivanjem slušnog pomagala i nemogućnošću komunikacije. Gluhe osobe pak ne mogu učinkovito komunicirati s čujućima, pa ne nalaze interes u posjećivanju takvih događanja.

Kazališta u kojima glume čujući glumci i glumice posjećuje svega 11% sudionika u čitavome uzorku (7% gluhih, 13% teško naglušnih, 16% umjereno naglušnih, 13% lako naglušnih te 30% osoba s UP), dakle isti postotak kao i predstave na znakovnom jeziku. Kazališne predstave koje se izvode bez prijevoda na znakovni jezik bit će uvijek manje posjećene i interesa za njih među gluhima kao i kod dijela nagluhe publike neće biti. Također, iako je u Hrvatskoj na snazi zakonska obaveza javnih ustanova, pa tako i kazališta, da opreme prostore induktivnom petljom, tamo gdje nije nema nagluhe osobe mogu imati teškoće s praćenjem predstave, što slabi njihovu motivaciju za odlazak u kazalište.

U političkim aktivnostima aktivno sudjeluje 10% sudionika u čitavome uzorku (7% gluhih, 16% teško naglušnih, 14% umjereno naglušnih, 10% lako naglušnih te 13% osoba s UP). Ni većina čujućih osoba ne bavi se aktivno politikom, tako

da ovi postotci vjerojatno ne odudaraju znatno od čujućeg prosjeka. Međutim, teškoće komunikacije odnosno neosigurani uvjeti za jednak pristup informacijama onemogućavaju aktivno sudjelovanje u političkom životu čujuće zajednice većini onih gluhih i naglušnih osoba koje bi to možda i željele. U ovom je trenutku zastupnica u Skupštini grada Zagreba i jedna nagluha osoba koja prati rasprave uz podršku prevoditelja za znakovni jezik. Nužan uvjet za aktivno uključivanje zainteresiranih gluhih i naglušnih osoba u političke aktivnosti jest osigurati im jednak pristup informacijama prevodjenjem na znakovni jezik, titlovanjem izlaganja u realnom vremenu ili raspoloživošću sustava induktivne petlje za osobe koje preferiraju auditivni modalitet u komunikaciji.

Stručne radionice u uzorku posjećuje tek 14% sudionika (8% gluhih, 22% teško naglušnih, 28% umjereno naglušnih, 22% lako naglušnih te 14% sudionika s UP). Znatno veći broj u svim podskupinama (35-50%), kao što smo vidjeli, radije će odabrati stručne radionice organizirane za gluhe. Interes za sudjelovanjem u stručnim radionicama u čujućem svijetu uvijek će biti manji ako gluhim i naglušnim osobama nije osiguran jednak pristup informacijama.

U sportskim natjecanjima čujućih uživa 36% sudionika (34% gluhih, 36% teško naglušnih, po 42% umjereno i lako naglušnih te 40% osoba s UP). Zajednica gluhih ima svoje sportske saveze gluhih i naglušnih širom Hrvatske; hrvatski gluhi i nagluhi sportaši postižu izvanredne rezultate na međunarodnim sportskim natjecanjima. Bilo bi zanimljivo vidjeti rezultate sudionika i glede praćenja sportskih natjecanja gluhih, ali čestica kojom bi se došlo do tog podatka nije uključena u upitnik DAS. Trideset i osam posto (38%) sudionika u ovom istraživanju ima manje od 35 godina te s obzirom na omjer dobi i zainteresiranosti za sportske aktivnosti čujućih mogli bismo reći da su odgovori sudionika očekivani.

Usporedbom rezultata na Skali sudjelovanja u kulturi čujućih (Tablica 2), vidimo da postoje značajne razlike (hi-kvadrat=36,903;  $p=0.000$ ) među sudionicima s obzirom na slušni status. Mann-Whitney U test pokazuje da gluhe osobe značajno manje od ostalih skupina sudjeluju na događanjima u kulturi čujućih, dok, međutim, razlike među ostalim skupinama nisu značajne (Tablica 3).

Usporedbom rezultata na podskali Sudjelovanje na događanjima u kulturi Gluhih i Sudjelovanje na događanjima u kulturi čujućih (Tablica 2), vidljivo je da osim sudionika s UP koji, čini se, u podjednakoj mjeri sudjeluju u objema kulturama ( $p=0.110$ ), svi ostali nagluhi i gluhi sudionici u značajno većoj mjeri sudjeluju na događanjima u kulturi Gluhih nego u kulturi čujućih ( $p$  je između .000 i .016).

### Sklonost kulturi Gluhih

U pogledu dobi, 56% sudionika mlađe je od 50 godina. Posebnu osnovnu školu s oralnim pristupom (u kojoj se ne koristi znakovni jezik) pohađalo je 16% sudionika; posebnu školu s totalnim pristupom (u kojoj se koristi znakovni jezik) 44%, a redovnu školu 38% sudionika.

U cijelome uzorku 61% sudionika slaže se s tvrdnjom *Više bih volio/voljela ići u školu za gluhe* (73% gluhih, 41% teško naglušnih, 51% umjereno naglušnih, 45% lako naglušnih te 47% osoba s UP), dakle 40-50% naglušnih i većina gluhih osoba. Nasuprot sveprisutnom trendu deinstucionalizacije,

među gluhih osobama u značajnoj je mjeri prisutna preferencija posebnih uvjeta odgoja i obrazovanja, jer su u njima komunikacija i pristup u radu prilagođeni djeci oštećena sluha. Kod nagluših osoba i osoba s UP to je manje izraženo.

S tvrdnjom *Kada bih trebao/la s nekim dijeliti sobu, želio/željela bih da to bude gluha osoba*, slaže se 67% sudionika (77% gluhih, 54% teško nagluših, 60% umjereno i lako nagluših te 36% osoba s UP).

U cijelom uzorku s tvrdnjom *Volio/voljela bih da u moju crkvu dolaze pretežno gluhe osobe* slaže se 48% sudionika (53% gluhih, 34% teško nagluših, 51% umjereno nagluših, 55% lako nagluših te 27% osoba s UP). Između 25-38% gluhih i nagluših osoba, međutim, nema određen stav o tom pitanju. U tijeku crkvenih obreda, naime, manje je bitno je li prisutan netko nama blizak ili sličan; vjerojatno bi sudionici željeli nakon crkvenoga obreda s nekim razmijeniti razmišljanja i dojmove. Postoje nekoliko župa u Hrvatskoj koje organiziraju druženja za svoje gluhe župljane, a mise se prevode na znakovni jezik.

S tvrdnjom *Radije bih da moj partner/bračni partner bude gluha osoba*, slaže se 60% sudionika (77% gluhih sudionika, 48% teško nagluših, 62% umjereno nagluših, 63% lako nagluših te 43% sudionika s UP). U ovom uzorku u braku je 51% sudionika, u vezi je 12%, 20% nije ni u kakvoj vezi, a ostali sudionici su razvedeni ili udovci/udovice. U manjinskim zajednicama postoji tendencija sklapanja brakova s pripadnicima iste manjine kao izraz privrženosti zajednici. U zajednici gluhih 90% osoba oštećena sluha sklapa brak s gluhom odnosno nagluhom osobom (Lane i sur., 1996). Od 304 sudionika u ovom istraživanju koji imaju partnera, 84% njih ima gluhog ili nagluhog partnera, a 16% ima čujućeg partnera. U tom smislu nalaz ovog istraživanja podudaran je s podacima koji se navode u literaturi.

S tvrdnjom *Volio/voljela bih da su moji najbolji prijatelji gluhe osobe* slaže se 71% svih sudionika (78% gluhih, 54% teško nagluših, 72% umjereno nagluših, 71% lako nagluših te 50% osoba s UP). Sudionici pokazuju, dakle, tendenciju da za najboljeg prijatelja odabiru nekoga sa sličnim ili istim slušnim statusom i životnim iskustvima, pri čemu je to, čini se, kao i s većinom ostalih pitanja glede kulturnih preferencija, u znatno manjoj mjeri slučaj kod osoba s UP.

S tvrdnjom *Radije bih imao/la gluhu djecu* slaže se 19% svih sudionika (20% gluhih, 17% teško nagluših, 19% umjereno nagluših, 6% lako nagluših i 27% osoba s UP).

Većina sudionika radije bi, dakle, imala čujuću djecu kada bi mogli birati. Iako je rođenje gluha djeteta u zajednici gluhih radostan, a ne dramatičan događaj, kako se ono doživljava u čujućim obiteljima (Lane i sur., 1996), sudionici su ipak svjesni da bi život djetetu bio mnogo lakši ako čuje, i ovdje oni, čini se, nemaju mnogo dilema.

S tvrdnjom *Radije bih da moju radna okolina bude gluha*, složilo se 40% sudionika (45% gluhih, 28% teško nagluših, 39% umjereno nagluših, 20% lako nagluših i 34% osoba s UP). S tvrdnjom se ne slaže 29% sudionika. Odgovori na ovo pitanje ne ukazuju na posebne preferencije, iako blaga preferencija postoji prema radu s drugim gluhih osobama. S jedne strane, razumljiva je želja za radnom okolinom sličnoga ili istoga slušnoga statusa, u kojoj se može s lakoćom i učinkovito komunicirati. No, s druge strane, očito je u sudionika prisutna i svijest o tome da ni oni, kao ni većina čujućih osoba, najčešće nisu u mogućnosti birati

radnu okolinu i, naročito u današnje vrijeme, mogu biti sretni ako nađu bilo kakav posao.

Uvidom u rezultate Kruskal-Wallisova testa (Tablica 2) vidimo da postoje značajne razlike (hi-kvadrat= 35,855; p=.000) u sklonostima kulturi Gluhih s obzirom na slušni status sudionika. Mann-Whitney U test pokazuje, međutim, da gluhe osobe imaju više sklonosti kulturi gluhih od ostalih skupina, među kojima pak razlike nisu značajne (Tablica 3).

### Sklonost kulturi čujućih

S tvrdnjom *Žele li sudionici da im djeca budu čujuća* slaže se 63% sudionika (61% gluhih, 67% teško nagluših, 69% umjereno nagluših, 68% lako nagluših i 56% osoba s UP). Usporede li se rezultati s tvrdnjom u podskali Sklonostig koja se odnosi na gluhu djecu, možemo zaključiti da većina sudionika želi da im djeca budu čujuća.

S tvrdnjom *Željela bih da moja radna okolina bude čujuća* slaže se 37% sudionika (34% gluhih, 36% teško nagluših, 45% umjereno nagluših, 42% lako nagluših i 30% osoba s UP). Slični rezultati prisutni su i na podskali Sklonostig u kojoj se vidi želja za radom u okruženju gluhih. Čini se da je sudionicima nebitno jesu li u radnoj sredini okruženi gluhih ili čujućim osobama.

Polovica sudionika (50%) *željela bi ići u redovnu školu* (42% gluhih, 60% teško nagluših, 57% umjereno nagluših, 48% lako nagluših te 80% osoba s UP). Usporedbom rezultata s rezultatima tvrdnje na podskali Sklonostig, može se zaključiti da gluhe osobe u većoj mjeri preferiraju posebne škole, a nagluhi sudionici i oni s UP redovne škole.

Mali broj sudionika (18%) *dijelio bi sobu s čujućom osobom* (13% gluhih, 21% teško nagluših, 32% umjereno nagluših, 19% lako nagluših te 30% osoba s UP). Preostala većina podijeljena je u odgovorima. Više od polovice (52%) ne bi dijelila, a 29% sudionika ponekad bi to učinilo. Usporedbom rezultata s rezultatima tvrdnje na podskali Sklonostig, može se zaključiti da bi sudionici radije sobu dijelili s gluhom osobom, a ako drukčije nije moguće – dijelili bi i s čujućom.

Jedna četvrtina sudionika (25%) *željela bi imati čujuću osobu za najboljeg prijatelja* (19% gluhih, 28% teško nagluših, 31% umjereno nagluših, 42% lako nagluših te 36% osoba s UP). Čak se 40% sudionika ne slaže ili se uopće ne slaže. Rezultati su u skladu s onima na podskali Sklonostig – 71% sudionika želi imati gluhu osobu za najboljeg prijatelja, a samo 7% ih se s time ne slaže ili se uopće ne slaže. Većina sudionika preferira, čini se, gluhe prijatelje.

*Čujuću osobu za partnera* odnosno supružnika željelo bi imati svega 21% sudionika u cijelom uzorku (16% gluhih, 24% teško nagluših, po 29% umjereno i lako nagluših te 23% osoba s UP). I ovi odgovori ukazuju na veću sklonost osobama istog slušnog statusa, bez obzira na razlike u slušnom statusu sudionika

U čitavom uzorku 18% sudionika *želi pretežno čujuće osobe u crkvi* (14% gluhih, 15% teško nagluših, 22% umjereno nagluših, 25% lako nagluših te 26% osoba s UP).

Rezultat Kruskal-Wallisova testa (Tablica 2) za ukupan rezultat na Skali sklonosti prema kulturi čujućih pokazuju da postoje značajne razlike s obzirom na slušni status sudionika (hi-kvadrat=28,424; p=.000). Mann-Whitney U test pokazuje da su gluhe osobe značajno manje od ostalih

sklone čujućoj kulturi (Tablica 3), dok među ostalima razlike nisu značajne.

Ako usporedimo rezultate sudionika na skali Sklonosti kulturi Gluhih i skali Sklonosti kulturi čujućih (tablica 2), vidimo da su jedino gluhe osobe značajno sklonije kulturi Gluhih, nego kulturi čujućih ( $p=.000$ ), dok kod naglušnih osoba i osoba s UP nema značajnih razlika. Ove osobe imaju podjednake sklonosti prema objema kulturama.

## Znanja o kulturi Gluhih

U analizi odgovora na ovoj podskali sumirat ćemo odgovore *odlično, vrlo dobro i dobro/prosječno* u jednu kategoriju - „dobro“, a odgovore *malo i uopće ne* u kategoriju „slabo“.

Glede pitanja *Koliko dobro poznajete tradicije i običaje u školama za gluhe?*, 57% sudionika navodi da ih dobro poznaje (57% gluhih, 55% teško naglušnih, 58% umjereno naglušnih, 62% lako naglušnih te 57% osoba s UP). Uzimajući u obzir postotak sudionika koji su pohađali školu za gluhe (40%), rezultat je logičan.

Na pitanje *Koliko dobro poznajete imena gluhih junaka ili dobro poznatih gluhih osoba*, 54% sudionika odgovara da poznaje dobro (52% gluhih, 66% teško naglušnih, 55% umjereno naglušnih, 59% lako naglušnih te 44% osoba s UP), dok 46% sudionika smatra da malo ili uopće ne zna, što predstavlja prilično veliki postotak.

*Poznavanje važnih povijesnih događaja zajednice gluhih* - u ukupnome uzorku 52% sudionika tvrdi da ih poznaje dobro (50% gluhih, 51% teško naglušnih, 43% umjereno naglušnih, 56% lako naglušnih te 57% osoba s UP), a 48% svjesno je da poznaje slabo ili nema saznanja o tome, što opet predstavlja prilično velik postotak. Sadržaji poput povijesti zajednice gluhih za sada se još uvijek ne podučavaju u našim školama (što nije slučaj s drugim zemljama), međutim u literaturi i na internetu mnogo je sadržaja vezanih uz kulturu Gluhih, pa tako i o povijesti zajednica gluhih. U programima dvojezičnog obrazovanja gluhe djece ovi sadržaji imaju važno mjesto jer ih se smatra važnim za određenje zajednice gluhih kao kulturne manjine te za izgradnju kulturnog identiteta u gluhe djece i mladeži.

*Poznavanje političkih vođa u gluhoj zajednici* - u ukupnome uzorku 49% sudionika smatra da dobro poznaje njihova imena (45% gluhih, 70% teško naglušnih, 50% umjereno naglušnih, 49% lako naglušnih te 46% osoba s UP).

*Organizacije gluhih osoba i organizacije za gluhe osobe* dobro poznaje 73% sudionika (70% gluhih, 83% teško naglušnih, 68% umjereno naglušnih, 71% lako naglušnih te 66% osoba s UP). Sudionici su većinom dobro informirani jer su udruge gluhih od središnjeg značaja za njihov društveni život.

Ukupno gledajući, oko 50-60% sudionika posjeduje znanja o kulturi gluhih ispitanih česticama na ovoj podskali, i to podjednako sudionici iz svih skupina prema slušnom statusu (hi-kvadrat=2,823;  $p=.588$ ). Budući da nemamo podataka iz istraživanja u drugim zemljama (Njemačka, SAD) u kojima je korištena ova skala, teško je reći gdje se po pitanju kulturalnih znanja nalaze naše gluhe i nagluhe osobe, ali sam postotak upućuje na to da su ta znanja uglavnom polovična, što je posljedica aktualne prakse u odgoju i obrazovanju gluhe djece u nas, u kojoj dominira oralni pristup u obrazovanju u okviru medicinskog modela gluhoće, koji je usmjeren, de facto, prema izgradnji čujućeg identiteta u gluhih i naglušnih

osoba, te za kulturalna znanja vezana uz kulturu Gluhih u tim programima nema mjesta.

## Znanja o kulturi čujućih

U *poznavanju hrvatskih i svijetskih povijesnih događaja*, pozitivno se ocijenilo 67% sudionika (64% gluhih, 74% teško naglušnih, 68% umjereno naglušnih, 72% lako naglušnih te 67% osoba s UP), a negativno (33%) sudionika u čitavome uzorku. Iako se većina sudionika identificira sa zajednicom gluhih i u većoj mjeri sudjeluje u u aktivnostima zajednice gluhih nego čujućih, čini se da bolje poznaju povijest čujuće zajednice nego gluhe, što je posljedica zastupljenosti jednih odnosno drugih sadržaja u obrazovnim programima.

*Imena čujućih hrvatskih junaka* dobro poznaje 59% sudionika (56% gluhih, 69% teško naglušnih, 66% umjereno naglušnih, 48% lako naglušnih te 70% sudionika s UP), a slabo 40% sudionika. Ovi podaci slični su onima glede poznavanja gluhih junaka.

*Nazive popularnih časopisa i novina čujuće zajednice* poznaje 75% sudionika (72% gluhih, 79% teško naglušnih, po 81% umjereno i lako naglušnih te 76% osoba s UP). Većina sudionika vjerojatno čita novine i časopise te poznaje i njihove nazive. Međutim, ova varijabla nije najsigurnije odabrana: puko poznavanje naziva časopisa ne znači da ih osobe i čitaju i pitanje je što ona mjeri.

*Imena slavni čujućih glumica i glumaca* u cijelome uzorku 66% smatra da dobro poznaje (58% gluhih, 72% teško naglušnih, 79% umjereno naglušnih, te po 71% lako naglušnih i osoba s UP).

*Imena poznatih čujućih političkih vođa* poznaje 62% sudionika (60% gluhih, 59% teško naglušnih, 66% umjereno naglušnih, 65% lako naglušnih te 70% osoba s UP), što je vjerojatno niži postotak nego što bi se pokazao u općoj populaciji.

Ukupno gledajući, 60-65% sudionika posjeduje znanja o kulturi čujućih ispitanih česticama na ovoj podskali, i to najviše teško nagluhi, zatim umjereno, pa lako nagluhi i osobe s UP, a najmanje tih znanja imaju gluhe osobe (hi-kvadrat=13,207;  $p=.010$ ). Mann-Whitney test pokazuje da su razlike značajne samo između gluhih sudionika te umjereno i teško naglušnih sudionika (Tablica 3).

Usporedbom rezultata na podskali Znanja o kulturi Gluhih i Znanja o kulturi čujućih (Tablica 2), vidljivo je da sudionici općenito procjenjuju da imaju više znanja o kulturi čujućih nego kulturi Gluhih, međutim samo lako ( $p=.014$ ) i umjereno nagluhi ( $p=.004$ ) sudionici po svojoj procjeni znaju više o kulturi čujućih nego o kulturi gluhih.

## Jezična kompetencija u znakovnom jeziku

*Koliko dobro koristite hrvatski znakovni jezik (HZJ)?* U ukupnome uzorku 87% sudionika smatra da dobro vlada HZJ-om (91% gluhih, 86% teško naglušnih, 77% umjereno naglušnih, 96% lako naglušnih te 67% osoba s UP). Velika većina gluhih i naglušnih osoba dobro koristi HZJ jer su u stalnom kontaktu sa zajednicom gluhih.

*Koliko dobro razumijete druge osobe koje koriste HZJ?* Velika većina sudionika (90%) smatra da dobro razumije sugovornike koji koriste HZJ (94% gluhih, 87% teško

nagluhih, 86% umjereno nagluhih, 100% lako nagluhih te 76% osoba s UP).

*Koliko Vas dobro drugi gluhi razumiju dok koristite HZJ?* Velika većina (90%) sudionika ocijenila se pozitivno (93% gluhih, 82% teško nagluhih, 80% umjereno nagluhih, 97% lako nagluhih te 74% osoba s UP).

*Dobro korištenje ručne abecede* potvrdilo je 89% sudionika (90% gluhih, 86% teško nagluhih, 84% umjereno nagluhih, 87% lako nagluhih te 87% osoba s UP).

Također, ukupno 87% sudionika dobro *razumije kada druge osobe koriste ručne abecede* (91% gluhih, 71% teško nagluhih, 84% umjereno nagluhih, 97% lako nagluhih te 87% osoba s UP).

U posljednjem pitanju – *Koliko dobro poznajete žargon u HZJ-u ili popularne fraze u HZJ-u*, potvrdno je odgovorilo 83% sudionika (83% gluhih, 94% teško nagluhih, 72% umjereno nagluhih, 90% lako nagluhih te 63% osoba s UP).

Ukupno gledajući, gluhe i nagluhe osobe u visokom postotku (blizu 90%) svoju kompetenciju u znakovnom jeziku procjenjuju dobrom. Pritom gluhe i, začudo, lako nagluhe osobe svojoj kompetenciji daju najviše, a osobe s UP najniže ocjene (hi-kvadrat=19,886; p=.000). Mann Whitney U test pokazuje da su razlike između lako nagluhih sudionika i sudionika s UP značajne (p=.006), te da gluhe osobe značajno boljima procjenjuju svoje vještine znakovanja nego što je to slučaj s preostalim skupinama, osim lako nagluhih (Tablica 3).

### Jezična kompetencija u većinskom jeziku

*Koliko dobro govorite hrvatski jezik?* U ukupnom uzorku 86% sudionika vlastito znanje ocijenilo je visokom ocjenom (83% gluhih, 95% teško nagluhih, 89% umjereno nagluhih, 97% lako nagluhih te 90% osoba s UP).

Na varijabli *Koliko dobro druge osobe razumiju Vaš govor*, 77% sudionika smatra da ih se dobro razumije (67% gluhih, 96% teško nagluhih, 91% umjereno nagluhih, 93% lako nagluhih te 77% osoba s UP). Rezultati su pomalo iznenađujući jer kod većine sudionika prilikom istraživanja govor nije bio razumljiv. Govor prelingvalno gluhih čujućima je često teško razumjeti ili im je potpuno nerazumljiv, osim ako se ne radi o članovima obitelji ili drugim čujućim osobama koje su često u kontaktu s njima i koje su navikle na njihov govor,

Na pitanje *Koliko dobro razumijete govor drugih osoba?* (koliko dobro čitate s usana), 77% sudionika smatra da dobro razumije (70% gluhih, 93% teško nagluhih, 89% umjereno nagluhih, 84% lako nagluhih te 77% osoba s UP).

*Koliko dobro razumijete tekstove koje čitate?* Većina (84%) sudionika tvrdi da dobro razumije (79% gluhih, 94% teško nagluhih, 86% umjereno nagluhih, 93% lako nagluhih te 90% osoba s UP), dok preostalih 24% malo ili uopće ne razumije pročitane tekstove.

Na pitanje *koliko dobro pišu*, 83% sudionika smatra da piše odlično/vrlo dobro/dobro (80% gluhih, po 86% teško i umjereno nagluhih, 93% lako nagluhih te 90% osoba s UP).

Naposlijetku, u pitanju *koliko dobro poznaju fraze ili izraze na hrvatskome jeziku*, 67% sudionika izjasnilo se da ih dobro poznaje (56% gluhih, 86% teško nagluhih, 79% umjereno nagluhih, 84% lako nagluhih te 90% osoba s UP). Trećina sudionika (32%) svjesna je da ih malo ili uopće ne razumije.

Ukupno gledajući rezultate na ovoj podskali, sudionici su visoko (70-80%) ocijenili svoje kompetencije u većinskom jeziku. Razlike među poduzorcima i ovdje su značajne (hi-kvadrat= 59,417; p=.000): najvišom svoju jezičnu kompetenciju procjenjuju lako nagluhe osobe, a najnižom gluhe osobe. Samoprocjene gluhih osoba značajno su niže od svih preostalih skupina (Tablica 3); lako nagluhe osobe svoju kompetenciju u većinskom jeziku procjenjuju značajno boljom nego umjereno nagluhe osobe i osobe s UP, dok razlike među umjereno i teško nagluhim osobama te osobama s UP nisu značajne.

Ako pogledamo rezultate Wilcoxonovog testa i Parnog t-testa u Tablici 2 i usporedimo samoprocjenu jezične kompetencije u znakovnom jeziku i većinskom jeziku, vidimo da osim gluhih sudionika, ostale skupine sudionika svoje kompetencije u dvama jezicima ocjenjuju podjednakima. Gluhe osobe svoje vještine u znakovnom jeziku procjenjuju značajno boljima od onih u govornome jeziku (p=.000).

### VERIFIKACIJA HIPOTEZA

Na temelju rezultata ovog istraživanja možemo ustvrditi sljedeće:

H1 – gluhe osobe postižu značajno više rezultate od nagluhih na svim podskalama akulturacije u kulturu Gluhih. Hipoteza se djelomično prihvaća.

Gluhe osobe postigle su jednake rezultate kao i nagluhe osobe na podskalama Sudjelovanje u kulturi Gluhih i Znanja o kulturi Gluhih, dok su na skalama Identifikacija s kulturom Gluhih, Sklonosti kulturi Gluhih i Jezična kompetencija u znakovnom jeziku postigle više rezultate.

H2 – nagluhe osobe i osobe s umjetnom pužnicom postižu značajno više rezultate od gluhih osoba na svim podskalama akulturacije u kulturu čujućih. Hipoteza se prihvaća.

Nagluhe osobe i osobe s umjetnom pužnicom postigle su više rezultate od gluhih sudionika na svim podskalama Skale akulturacije u kulturu čujućih: Identifikacija s kulturom čujućih, Sudjelovanje u kulturi čujućih, Sklonosti kulturi čujućih, Znanja o kulturi čujućih te Jezična kompetencija u većinskom jeziku. Pritom su jedino na varijabli Znanja o kulturi čujućih lako nagluhe osobe i osobe s UP postigle jednake rezultate kao i gluhe osobe.

### ZAKLJUČAK

Analizom odgovora gluhih i nagluhih osoba na pitanja sadržana u Skali akulturacije gluhih DAS željeli smo doznati njihove stavove i mišljenja vezana uz čimbenike njihova kulturnog identiteta: uz identifikaciju s kulturom Gluhih odnosno kulturom čujućih, sklonostima prema jednoj i drugoj kulturi, sudjelovanju u aktivnostima i događanjima u dvjema kulturama, kulturalnim znanjima glede jedne odnosno druge kulture te samoprocijenjenoj jezičnoj kompetenciji u znakovnom odnosno većinskom jeziku.

Analiza odgovora pokazala je da, iako je u uzorku 56% gluhih osoba, ukupno 75% svih sudionika identificira se sa zajednicom gluhih: dakle, i značajan broj nagluhih osjeća se dijelom zajednice gluhih; 80% svih sudionika ugodno se osjeća u društvu gluhih osoba, dok se samo 35% njih osjeća

ugodno u društvu čujućih osoba. Dakle, i gluhe i nagluhe osobe značajno više tendiraju identifikaciji sa zajednicom gluhih nego sa zajednicom čujućih, osim lako nagluhih osoba, koje se podjednako identificiraju s objema zajednicama. I gluhe i nagluhe osobe (osim onih s UP) u značajno većoj mjeri sudjeluju u aktivnostima zajednice Gluhih nego zajednice čujućih; međutim, društvo drugih gluhih i nagluhih osoba preferiraju gluhe osobe, dok nagluhe osobe i osobe s UP imaju podjednake sklonosti prema jednoj i drugoj kulturi. Svi sudionici posjeduju više znanja o kulturi čujućih nego o kulturi Gluhih, no značajno više samo lako i umjereno nagluhe osobe. Gluhe osobe značajno boljom procjenjuju svoju kompetenciju u znakovnom jeziku nego u govornom jeziku, ujedno i značajno višom nego ostale skupine sudionika, dok nagluhe osobe i osobe s UP svoje kompetencije u dvama jezicima procjenjuju podjednakima.

Izražena identifikacija nagluhih sudionika i sudionika s UP s kulturom Gluhih i njihovo aktivnije sudjelovanje u kulturi Gluhih, uz istovremene podjednake sklonosti objema kulturama, jezičnu kompetenciju u oba jezika i kulturna znanja o objema kulturama potvrđuje prethodne rezultate koji ukazuju na veću tendenciju nagluhih sudionika prema dvokulturnom identitetu u odnosu na gluhe sudionike.

Kod gluhih sudionika može se zapaziti naglašena tendencija prema gluhom identitetu, uz izraženu identifikaciju s kulturom gluhih i sudjelovanje u njoj te izražene kulturne i jezične preferencije. Jedino područje u kojem nije došla do izražaja preferencija kulture Gluhih su kulturna znanja u gluhih osoba.

Rezultati ove analize ukazuju na privrženost nagluhih i, posebno, gluhih osoba zajednici gluhih, koja je jedna od temeljnih kulturnih vrijednosti te zajednice, kao i na iskonsku potrebu pojedinca da nađe svoje mjesto u društvu sebi sličnih osoba, s kojima dijeli zajednički jezik, običaje i vrijednosti.

Grupna identifikacija značajan je čimbenik emocionalnog i socijalnog razvoja gluhe i nagluhe djece i mladeži odnosno mentalnog zdravlja odraslih osoba (Hintermeir, 2014) i tu bi činjenicu trebalo uvažavati i u procesu odgoja i obrazovanja korištenjem znakovnog jezika u odgojno-obrazovnom radu, uključivanjem sadržaja vezanih uz kulturu Gluhih u odgojno-obrazovne programe te uključivanje po nekoliko gluhih i nagluhih učenika u isto odjeljenje, čime bi im se omogućile bogatije i raznovrsnije interakcije na znakovnom jeziku, a time i njegovu uspješnije usvajanje, kao i grupna identifikacija, na što upućuju iskustva iz tzv. co-enrollment programa u redovnim školama, odnosno programa dvojezičnog obrazovanja gluhe djece i mladeži u redovnim školama (Marschark i sur., 2014; Teruggi, 2014), koji pokazuju vrlo dobre rezultate glede jezičnog, emocionalnog, socijalnog razvoja i školskih postignuća gluhe i nagluhe djece i mladeži.

Na kraju želimo reći da se posljednjih 15 godina može primjetiti značajan porast kulturne osviještenosti u zajednici gluhih u nas; znanstvene spoznaje o znakovnom jeziku kao ravnopravnom jeziku nalaze svoj put do sve većeg broja naročito mladih gluhih; sve veći broj njih prihvaća ideju o zajednici gluhih kao kulturnoj manjini i sve veći broj njih aktivno se uključuje u aktivnosti kojima nastoje afirmirati znakovni jezik i zajednicu gluhih kao kulturu. Danas u Hrvatskoj imamo kazališne predstave na znakovnom jeziku,

glazbeni sastav gluhih, tečajeve znakovnog jezika i bajke na znakovnom jeziku na dvd-u, časopise koji afirmiraju znakovni jezik i kulturu Gluhih, Tjedan znakovnog jezika i Noć Gluhih.... Autori svih tih uradaka odnosno sudionici u svim tim aktivnostima gluhe su osobe.

Mali broj gluhih i nagluhih osoba, međutim, posjećuje kazališne predstave na znakovnom jeziku jer im nisu dostupne (izvode se najčešće u Zagrebu i na povremenim gostovanjima u drugim gradovima); relativno mali broj gluhih i nagluhih osoba čita tekstove čiji su autori druge gluhe i nagluhe osobe, jer takve su publikacije u nas relativno malobrojne. Stoga iako je napredak u zadnjih 15 godina znatan i uočljiv, ima još dosta prostora za razvoj kulturne osviještenosti i stvaralaštva u zajednici gluhih i nagluhih osoba u nas, a koji mogu doprinjeti njenom daljnjem osnaživanju, jasnijem, strukturiranim i asertivnijem artikuliranju njezinih potreba i stremljenja i, u konačnici, izgradnji istinskog dvokulturnog identiteta te poboljšanju kvalitete života i položaja gluhih i nagluhih osoba u društvu.

## LITERATURA

- 1) Bahan, B. i Bauman, D. (2008). *Audism Unveiled*. San Diego: DawnSignPress
- 2) Bat-Chava, Y. (1993). Group identification and self-esteem of deaf adults. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 494-502.
- 3) Bat-Chava, Y. (2000). Diversity of deaf identities. *American Annals of the Deaf*. 145(5), 420-428.
- 4) Glickman, N.S. (1993). Deaf identity development: Construction and validation of a theoretical model. Unpublished doctoral dissertation. Amherst, MA: University of Massachusetts.
- 5) Glickman, N.S. i Carey, J. C. (1993). Measuring Deaf Cultural Identities: A Preliminary Investigation. *Rehabilitation Psychology*. 38(4). 275-283.
- 6) Hadjikakou, K. i Nikolarazi, M. (2007). The impact of personal and educational experiences and communication practices on the construction of deaf identity in Cyprus. *American Annals of the Deaf*, 152(4), 398-414.
- 7) Hintermeir, M. (2008). Self-esteem and Satisfaction With Life of Deaf and Hard-of-Hearing People – A Resource-Oriented Approach to Identity Work, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, Vol. 13/2, 278-300.
- 8) Hintermeir, M. (2014). Psychosocial development of deaf and hard of hearing children in 21st century: Opportunities and challenges. U: Marschark, M., Tang, G. & Knoors, H. (eds.): *Bilingualism and Bilingual Deaf Education*. Oxford University Press, 152-187.
- 9) Holcomb, T.K. (2013). *Introduction to American Deaf Culture*. Oxford University Press.
- 10) Humphries, T. (2008). Talking culture and culture talking. U: *Open Your Eyes*, Dirksen Bauman (ed), University of Minnesota Press.
- 11) Ivasović, V. (2014). I ja želim znati! Gluhi i nagluhi učenik u redovnoj školi. Hrvatski savez gluhih i nagluhih.
- 12) Knight, P. i Swanwick, R. (2002). *Working With Deaf Pupils. Sign Bilingual Policy Into Practice*. David Fulton Publishers, London.
- 13) Kyle, J.G. & B.Woll (1985). *Sign Language: The Study of Deaf People and Their Language*. Cambridge University

Press.

14) Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf Culture*. In *Search of Deafhood*. Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney. Multilingual Matters Ltd.

15) Lane, H., Hoffmeister, R., & Bahan, B. (1996). *A Journey Into the Deaf World*. San Diego, CA: DawnSign Press.

16) Leigh, I. W. (2009). *A Lens on Deaf Identities*. Oxford University Press.

17) Leigh, I., Marcus, A., Dobosh, P., & Allen, T. (1998). Deaf/hearing identity paradigms: Modification of the Deaf Identity Development Scale. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 3(4), 330-338.

18) Lentz, E.M. (1995). *The Treasure: Poems by Ella Mae Lentz*. DVD. In Motion Press.

19) Marschark, M., Tang, G. and Knoors, H. (2014). *Bilingualism and Bilingual Deaf Education*. Oxford University Press.

20) Maxwell-McCaw, D.L. i Zea, M.C. (2011). The Deaf Acculturation Scale (DAS): Development and Validation of a 58-Item Measure. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 16(3). 325-342.

21) Maxwell-McCaw, D.L., Leigh, I.W. i Marcus, A. (2000). Social identity in Deaf Culture: A comparison of ideologies. *Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association*. 33. 14-27.

22) Miles, D. (1998). *British Sign Language: a Beginners Guide*. BBC Books/Open University.

23) Mohr Nemčić, R. (2015). *Odrednice i korelati kulturnog identiteta gluhih u Hrvatskoj*. Neobjavljena doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

24) Neal Mahshie, Sh. (2007). *Dvojezično obrazovanje gluhe djece*. Savez gluhih i nagluhih grada Zagreba.

25) Padden, C.A. i Humphries, T.L. (1988). *Deaf in America: Voices From a Culture*. President and Fellow of Harvard College.

26) Padden, C.A. i Humphries, T.L. (2005). *Inside Deaf Culture*. Harvard University Press.

27) Sari, H. (2005). An analysis of the relationship between identity patterns of Turkish Deaf Adolescents and the communication modes used in special residential schools for the hearing impaired and deaf. *Deafness & Education International*, 7 (4), 206–222.

28) Supalla, T. and Clark, P. (2015). *Sign Language Archeology: Understanding History and Evolution of American Sign Language*. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.

29) Teruggi, L.A. (ur.) (2014). *Jedna škola, dva jezika*. Iskustvo dvojezičnosti u vrtiću i osnovnoj školi u Cossatu. Hrvatsko društvo tumača i prevoditelja znakovnog jezika gluhih i ERF, Zagreb.

30) Valli, C. 1990. *Poetry in Motion* DVD. Burtonsville, MD: Sign Media, Inc.

31) Valli, C. & C.Lucas (1992). *Linguistics of American Sign Language*. Gallaudet University Press. Washington, D.C.

32) Volterra, V. (1987). *La lingua Italiana dei segni: La comunicazione visivo-gestuale dei sordi*. Bologna; Il Mulino.

33) Wilbur, R.(2004). *After 40 years of sign language research, what do we know?* U: Bradarić-Jončić, S. i Ivasović, V.: *Sign Language, Deaf Culture & Bilingual*

*Education*. Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb.

34) Wilcox, Sh. (1989). *American Deaf Culture: An Anthology*. Linstok Press.

#### Napomena

---

Istraživanje je provedeno u okviru znanstvenog projekta „Dvojezična komunikacija gluhih i čujućih“, poduprtog od strane MZOŠ RH.